

Open your mind. LUT.

Lappeenranta **University of Technology**

Lappeenranta School of Business

Kauppätieteellinen tiedekunta

Yritysjuridiikka

**PERHEYRITYKSEN JATKAMINEN SUKUPOLVENVAIHDOKSESSA
AVOIN- JA KOMMANDIITTIYHTIÖ**

**GENERATIONAL CHANGE IN FAMILY BUSINESSES
LIMITED AND GENERAL PARTNERSHIP**

Kandidaatintutkielma

Päivi Saikko

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimusongelma ja rajaukset	2
1.3 Tutkimusmenetelmä.....	3
2. PERHEYRITYS	4
2.1. Perheyrityksen määrittely	4
2.2 Perheyrityksen jaottelu kokoluokittain	4
2.3 Perheyritykset työllistäjänä.....	5
2.4 Perhe, omistajuus ja liiketoiminta	5
2.5 Henkilöyhtiöön liittyviä käsitteitä	7
3. YRITYKSEN SUKUPOLVENVAIDOS VEROTUKSESSA.....	9
3.1 Kaupan toteutumisen vaihtoehdot.....	10
3.2 Sukupolvenvaihdos perintönä	11
3.3 Sukupolvenvaihdos huojennukseen oikeutetut verovelvolliset.....	12
3.4 Sukupolvenvaihdos yhtiöosuuden kaupalla	13
3.4.1 Luovutusvoitto.....	13
3.4.2 Hankintameno- oletama.....	14
3.4.3 Luovutusvoiton huojennus	14
3.4.4 Huojennuksen menettäminen	15
3.5 Substanssikauppa	15
3.6 Lahja	16
3.6.1 Verovapaat lahjat.....	17
3.6.2 Suosiolahja	17
3.6.3 Ennakkoperintö.....	18
3.6.4 Aviovarallisuus	18
3.7 Lahjanluonteinen kauppa	19
3.7.1 Lahjaveron huojennus	20
3.7.2 Lahjaverohuojennuksen menettäminen	20
3.7.3 Huojennuksen laskeminen ja sukupolvenvaihdosarvo	21
3.8 Ennakkotieto ja ennakkoratkaisu	21
3.9 Lahjaverotuksen ennakkoratkaisu.....	22

4.0	Esimerkkejä lahjaverosta	22
4.	YRTITYSVARALLISUUS	25
4.1	Yhtiöosuuden käypä arvo.....	25
4.2	Substanssiarvo.....	26
4.3	Tuottoarvo	27
4.4	Esimerkki käyvän arvon laskemisesta.....	27
4.5	Velkavastuut ja vakuudet	28
5.	YRITYKSEN VALMISTAMINEN SUKUPOLVENVAIHDOKSEEN	28
5.1	Taseen valmisteleminen	28
5.2	Liiketoiminnan siirron toteuttamisvaihtoehdot	30
6.	SUKUPOLVENVAIHDOKSEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTTAMINEN	32
6.1	Sukupolvenvaihdoksen toteuttamisen kaavio	32
6.2	Johtajuuden siirto	35
7.	YHTEENVETO	36

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan yrityksen omistussuhteiden muutoksia. Siinä yritys siirretään omistajan elinaikana tai hänen kuoltuaan toiminnan jatkajalle eli uudelle yrittäjälle. Omistuksen siirtyminen voi tapahtua perheen keskuudessa, jatkaja voi tulla lähisuvusta tai jatkaja voi olla muu henkilö, joka ei ole luopujan perhettä tai muutakaan sukua, mutta on kuitenkin nuorempaa sukupolvea. (Immonen & Lindgren 2006, s. 15)

Perheyriksen sukupolvenvaihdos on monivaiheinen prosessi, jonka suunnittelu aloitetaan hyvin varhaisessa vaiheessa ennen toteutusta, jopa 3-5 vuotta aiemmin.

Kyse ei ole ainoastaan sukupolvenvaihdoksesta, vaan tunteista elämäntyötä kohtaan ja luopumisesta siitä. Tämän vuoksi luopujan tulee tunnistaa vaihdoksen tarve ajoissa, jotta voidaan taata mahdollisimman hyvät edellytykset todelliselle johtajuuden siirrolle. (Immonen & Lindgren 2006, s. 14–16)

Finnveran teettämän pk-yritysbarometrin tutkimuksen mukaan 27 % yrityksistä odottaa omistajanvaihdosta seuraavan viiden vuoden aikana. Suuret ikäluokat eli vuosina 1945 -1950 syntyneet ovat vähitellen siirtymässä eläkkeelle ja ovat tällä hetkellä luopumisiässä. (Finnvera)

Verotuksen jatkuva kiristyminen erityisesti 1970- luvulla johti siihen, että yksityisen yritystoiminnan harjoittaminen kävi yhä vähemmän kannattavaksi. Epäkohta näkyi erityisesti sukupolvenvaihdoksen yhteydessä, koska yritysvarallisuuden siirtoa sukupolvelta toiselle verotettiin perintö- ja lahjaverotuksessa kuten muitakin varallisuudensiirtoja. Myös käyvän arvon periaate yritysvarallisuuden arvostuksessa oli jo tuolloin vallitseva seikka. Perintö- ja lahjaverolakia (PerVL) muutettiin lailla 318/79, koskien juuri sukupolvenvaihdoksiin liittyvään normistoon. (Puronen 2008, s. 555)

Lakia muutettiin jälleen vuoden 2004 alussa. Huojennuksen toteuttamistapa säilyi entisenlaisena, mutta huojennusta suurennettiin. Aiemmin toisena vertailuarvona käytettiin varallisuusverolain (VVL) mukaista verotusarvoa sellaisenaan, uudessa laissa sen korvasi 40 % samasta arvosta ja toisena arvona oli edelleen varojen käypä arvo.

Vuoden 2007 alusta alkaen toiseksi vertailuarvoksi määrättiin 40 % arvostuslain mukaan lasketusta arvosta, toisen pysyessä ennallaan. (Puronen 2008, s. 556)

Vuonna 2008(HE 53/2008) hallitus esitti eduskunnalle perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain (TVL) 47 §:n muuttamista laeiksi mm. seuraavin kohdin. Nykyinen huojennus, joka myönnetään arvostamalla maatalan ja yrityksen varat käyvän arvon sijasta 40 prosenttiin varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain mukaisesta arvosta, muutettaisiin niin, että arvostamistaso alennettaisiin 20 prosenttiin. Huojennusta esitettiin koskemaan myös eräiden maatalan varojen osalta. 28.11.2008 tasavallan presidentti peruutti eduskunnalle annetun hallituksen esityksen perintö- ja lahjaverolain sekä tuloverolain 47§:n muuttamiseksi.

1.2 Tutkimusongelma ja rajaukset

Rajaan tutkimukseni koskemaan henkilöyhtiöitä eli avoin- ja kommandiittiyhtiötä. Toiminimen olen jättänyt rajauksen ulkopuolelle, koska näiden välillä on jonkin verran eroavaisuuksia. Esimerkiksi toiminimen myynnissä taseen varaukset purkautuvat verotettavaksi tuloksi eri tavalla kuin avoin- ja kommandiittiyhtiössä. Myös henkilöyhtiön yritysvarallisuus käsitellään PerVL 55 §:n huojennusta laskettaessa eri tavalla kuin toiminimen. Sukupolvenvaihdosarvo (Spv)- arvo lasketaan yleensä henkilöyhtiön koko nettovarallisuudesta, toiminimen yritysvarallisuutta on vain elinkeinotoimintaan kuuluvat varat ja velat, joten esim. lähdeveronalaiset talletukset eivät kuulu huojennuksen piiriin.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä sukupolvenvaihdos tarkoittaa käytännössä ja millaisilla eri tavoilla se on mahdollista toteuttaa, jotta voidaan

saavuttaa taloudellisesti ja verotuksellisesti paras lopputulos niin luopujan kuin jatkajankin kannalta.

Perehdyn tutkimuksessa henkilöyhtiön sukupolvenvaihdokseen, jossa jatkaja löytyy perheen sisältä. Tutkin sukupolvenvaihdokseen liittyviä vaihtoehtoja alan kirjallisuuteen, veroviraston ohjeisiin, verolakien säännöksiin, korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuden kannottoihin perustuen.

Lahjalla voi olla veroseuraamuksia ja tämän vuoksi tutkin myös lahjaveroa ja sukupolvenvaihdoksessa mahdollisesti hyödynnettävää lahjaverohuojennusta. Esitän myös joitain laskuesimerkkejä lahjasta ja lahjanluonteisesta kaupasta, jossa lahjaveronhuojennus tulee mahdolliseksi.

Käyn läpi, mitä sukupolvenvaihdos terminä merkitsee. Tutkin sukupolvenvaihdoksen eri toteutumisvaiheita sekä sitä, miten yritys, luopuja ja jatkaja voivat valmistautua vaihdokseen. Tutkin mitkä asiat ovat tärkeitä vaihdoksen kannalta, miten vaihdoksen suunnitteleminen kannattaa aloittaa, ja miten suunnitelma kannattaisi laatia.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Aiheesta on kirjoitettu paljon tieteellistä kirjallisuutta ja lähteitä tutkimuksen tekemiseen löytyy paljon. Teoriaosuus pohjautuu suurimmaksi osaksi jo olemassa olevaan kirjallisuuteen. Lähteinä olen käyttänyt tutkimuksessani myös Verohallinnon ohjeita ja Finlexin Internet sivuja. Olen selventänyt lahjaveron suuruutta muutamilla esimerkki laskelmilla.

2. PERHEYRITYS

2.1. Perheyrittelyn määrittely

Perheyrittelyn määrittely ei ole yksiselitteistä. Eri tutkijat käyttävät tapauskohtaisesti erilaisia määritelmiä. Perheyrittelyliiton mukaan perheyrittely määritellään seuraavasti:

- sen määritysvalta on yhden tai useamman perheen tai suvun hallinnassa
- perhe osallistuu yrityksen johtamiseen joko operatiivisella tasolla tai hallituksessa
- listatun yrityksen äänivallasta 25 % on saman suvun hallinnassa

Perheyrittelyliiton tekemän tutkimuksen mukaan jopa 80 % suomalaisista yrityksistä on perheyrittelyä, jotka työllistävät 42 % yrityssektorin työntekijöistä. Tutkimuksen mukaan myös Perustajasukupolven keskisuuret ja suuret perheyrittelyt osoittautuivat Suomessa vuosina 2000 -2005 kannattavammiksi, kuin sekä muulla tavoin omistetut yritykset että sukupolvenvaihdoksen tehneet perheyrittelyt. (Perheyrittelyliitto)

2.2 Perheyrittelyn jaottelu kokoluokittain

Euroopan unionin käyttämän jaottelun mukaan pk-yritykset jaetaan kolmeen eri kokoluokkaan.

- Pienimmät, mikrokokoiset yritykset työllistävät 0-9 henkilöä/ yritys. Vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 2 miljoona euroa.
- Pienet yritykset työllistävät 10- 49 henkilöä/ yritys. Vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään 10 miljoona euroa.

- Keskisuuret yritykset työllistävät 50- 249 henkilöä/ yritys. Vuosiliikevaihto on enintään 50 miljoona euroa tai taseen loppusumma enintään 43 miljoona euroa.
(Euroopan unionin virallinen lehti L 124/39)

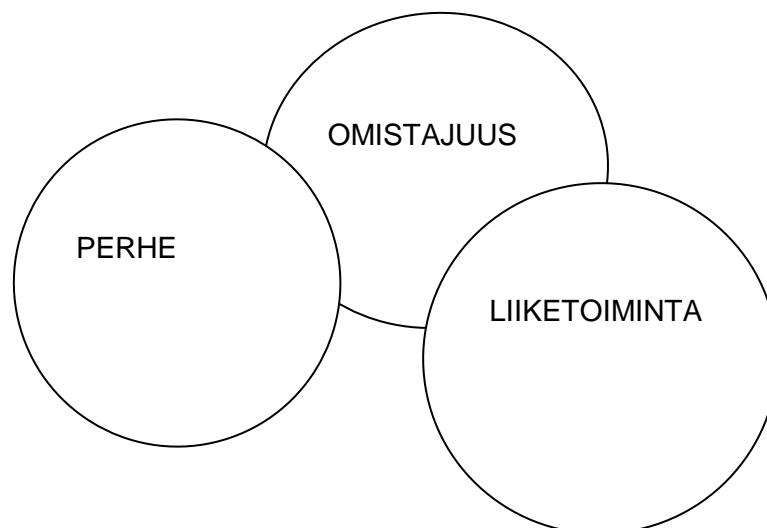
Komission suositus 2003/361/EY neljännen artiklan mukaan on se, että kun yrityksen vuotuiset tiedot tilinpäätöshetkellä ylittävät tai alittavat artiklassa mainitut henkilöstömäärää koskevat tai rahamääräiset kynnysarvot, yritys saavuttaa tai menettää keskisuuren yrityksen, pienen yrityksen tai mikroyrityksen aseman ainoastaan siinä tapauksessa, että ylitys tai alitus toistuu kahtena peräkkäisenä tilivuotena.

2.3 Perheyrietykset työllistäjänä

Jyväskylän yliopiston teettämän Perheyrietysten kansantaloudessa raportissa selviää, että perheyrietysten työllistävyys on merkittävä, perheyrietysten osuus yrityssektorin arvonnalisästä on noin kolmannes, mutta työllisyydestä jopa 42 %. Ja suurten perheyrietysten osuus suurten yritysten liikevaihdosta on 16 % ja työllisyydestä 22 %. Keskisuurten perheyrietysten vastaavat luvut ovat 41 % ja 49 %.(Työ- ja elinkeinoministeriö)

2.4 Perhe, omistajuus ja liiketoiminta

Useissa perheyrietyksen määritelmissä korostetaan perheen ja liiketoiminnan tiivistä vuorovaikutusta, joka tekee perheen näkyväksi perheyrietyksessä. Omistajuuden, perheen ja liiketoiminnan yhteen nivoutuminen perheyrietyksessä on esitetty perheyriettäjäyttä käsittelevässä kirjallisuudessa seuraavalla kaaviolla. (Heinonen 2005, s. 12).

Kuva 1. Perheyritys järjestelmänä. (Heinonen 2005, s. 12)

Sisäkkäisten ympyröiden leikkaamat alueet kuvaavat perheen vuorovaikutusta liiketoiminnan kanssa. Vuorovaikutusta täydentää perheen oma dynamiikka, yhteenkuuluvuuden tunne, perinteet ja kulttuuri. Perhe tuo myös mukanaan omia visioita, pyrkimyksiä, käyttäytymistä, resursseja ja osaamista perheyri-tykseen, mikä voidaan nähdä myös suurena voimavarana omistajanvaihdok- sessa. (Heinonen 2005, s. 13)

Perheen, liiketoiminnan ja omistajuuden vaiheista Koironen käyttää myös ni- mitystä elinkaaren vaiheet, joissa jaksot ovat osittain täysin erillisiä, mutta siir- tymävaiheissa jaksot menevät osittain päällekkäin. Näistä päällekkäin mene- vistä jaksoista hän käyttää nimitystä siirtymäjakso. Ne ovat ikään kuin siltoja, jotka siirtävät systeemin aikakaudesta toiseen. Nämä siirtymäjaksot ovat kriit- tisiä ja haasteellisia aikoja sukupolvenvaihdoksissa, johon liittyy myös erityi- sesti haavoittuvuuden riski. (Koironen 2000, s. 37)

Laukkanen kuvaa kirjassaan perheen logiikan, liiketoiminnan logiikan ja yrityk- sen sosiaalisen logiikan yhteensopimattomuutta ja niistä aiheutuvaa kriisien syntyä. Perheen sosiaalinen logiikka ei ole erotettavissa yrityksen sosiaalis- ta logiikasta tai liiketoiminnan logiikasta. Perheen sosiaalisen logiikan vaikutus yritystoimintaan riippuu mm. siitä kuinka moni perheenjäsen on mukana liike-

toiminnassa ja kuinka kiinteästi, millainen on perheenjäsenten koulutustausta ja kokemustausta sekä kuinka lähellä yritystoiminta on perhettä. Mitä kiinteämpi yhteys perheen ja yritystoiminnan välillä on, sitä merkityksellisemmäksi muodostuu perheen logiikan vaikutus yrityksen liiketoimintaan. Kriiseistä selviytyminen vaatii yrityksen logiikan sopeuttamista liiketoiminnan logiikkaan. Perheyrityksessä joudutaan hakemaan tasapainoa näiden eri logiikoiden kesken ja sopeutumaan niihin. (Laukkanen 1994, s. 51)

2.5 Henkilöyhtiöön liittyviä käsitteitä

Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö ovat ns. henkilöyhtiöitä, joissa kaksi tai useampi henkilö harjoittaa elinkeinotoimintaa yhteisen taloudellisen tarkoituksen saavuttamiseksi erityisen yhtiösopimuksen perusteella.

2.5.1 Yhtiömiesten velat ja vastuut

Avoimessa yhtiössä kaikki yhtiömiehet vastaavat yhtiön veloista ja velvoitteista kuin omistaan. Kommandiittiyhtiössä on kahdenlaisia yhtiömiehiä, vastuunalaisia ja äänettömiä. Vastuunalainen yhtiömies vastaa yhtiön veloista ja velvoitteista samalla tavalla kuin avoimen yhtiön yhtiömies, äänetön yhtiömies vastaa vain sijoittamallaan pääoman määrällä.

2.5.2 Yhtiöosuus

Yhtiömiehen oikeudet ja velvoitteet yhtiötä kohtaan muodostavat yhtiöosuuden, joka on yhtiömiehen irtainta omaisuutta. Yhtiömiesten keskinäiset oikeudet ja velvoitteet määräytyvät ensisijaisesti yhtiösopimuksen perusteella, lakia avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (AKYL) sovelletaan vain silloin, kun asiasta ei ole yhtiösopimuksessa sovittu. (Verohallinnon ohje, 330/349/2010, s. 13)

2.5.3 Tulo-osuus ja voitto-osuus

Yhtiön veronalainen tulo jaetaan yhtiösopimuksen perusteella yhtiömiesten tulona verotettaviksi tulo-osuuksiksi. Voitto-osuudella tarkoitetaan yhtiömiehen oikeutta yhtiön kirjanpidon mukaiseen tulokseen. Verotuksen ja kirjanpidon eroavaisuuksista johtuen voitto-osuus on yleensä erisuuruinen kuin tulo-osuus. (Verohallinnon ohje, 330/349/2010, s. 1)

2.5.4 Jatkuvuuden periaate

Verovelvollisen tulee täyttääkseen PerVL 55§:n soveltamisen edellytykset jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla yritystoimintaa. Yritystoiminnan osalta on katsottu riittäväksi luovutuksen jälkeen tapahtuva osallistuminen päätösvallan käyttöön yrityksessä. Osallistumiselta ei edellytetä kokopäiväistä työskentelyä yrityksessä, mutta pelkästään toimiminen kommandiitti-yhtiön äänettömänä yhtiömiehenä ei kuitenkaan täytä vaatimusta. (Puronen 2008, s. 571)

2.5.5 Yksityisotot

Yhtiömiehen tekemiä rahan nostoja ja yksityisottoja ei lueta veronlaiseksi tuloksi, mutta yhtiöosuuden luovutustilanteessa yksityisotoilla voi kuitenkin olla vaikutusta verotettavan tulon määrään. Yksityisottoja ja rahan nostoja seurataan kirjanpidossa yksityistileillä, johon kirjataan myös yhtiömiehen sijoitukset ja voitto-osuudet. Yksityistilin saldolla tarkoitetaan yhtiömiehen yhtiöön tekemien sijoitusten ja vuosittaisten voitto-osuuksien summan ja yksityisottojen erotusta. Saldo = sijoitukset +voitto-osuudet – yksityisotot. (Verohallinnon ohje 330/349/2010, s. 1)

Sukulaisten kesken tehtävissä kaupoissa käytetään tavallisesti pienempiä kauppahintoja, lahjoituksia tai lahjanluonteisia kauppoja ja tiettyjen edellytysten täytyessä sukupolvenvaihdoksessa on saavutettavissa verohuojennuksia. Myös vieraiden kesken voidaan tehdä alihintaisia yrityskauppoja, joihin sovel-

letaan myös sukupolven huojennuksia lahjaverotuksessa. Näitä kauppoja tehdään kuitenkin harvemmin.

3. YRITYKSEN SUKUPOLVENVAIDOS VEROTUKSESSA

Verosuunnittelulla on tärkeä rooli luovutusvoittojen verotuksessa. Hyvällä verosuunnittelulla jaksotetaan voitot ja tappiot oikealle verovuodelle sekä oikein tehdyt omaisuuden siirrot perhepiirissä ja verovapaiden luovutusvoittojen hyödyntäminen ovat keskeisiä verosuunnittelun keinoja. (Räbinä & Nykänen 2006, s. 22)

Sukupolvenvaihdos on lisäksi monipuolinen juridinen tapahtuma, johon liittyy monenlaisia rahoitus- ja henkilökysymyksiä. Verotus puolestaan ohjaa menettelyjä vaihdosta suunniteltaessa ja toteutettaessa. (Immonen & Lindgren 2006, s. 15)

Luovutus voidaan tehdä kerralla joko kauppana, lahjana, lahjanluonteisena kauppana tai vaihtona. Sekä etukäteen tehtyjen suunnitelmien pohjalta, se voidaan myös toteuttaa useamman luovutuksen sarjana. Yhtiömies osuuden luovuttamisen ajankohta ja siirtyvän omaisuuden määrä kannattaa suunnitella hyvin. Hyvällä suunnittelulla ja valmistelulla voidaan minimoida veroseuraamukset ja saattaa yhtiö tarkoituksenmukaiseen kuntoon vaihdosta varten. (Yrittäjä, kuka jatkaa työtäsi 2004, s. 9)

Lahjansaajat jaetaan kahteen veroluokkaan:

- I. Lahjanantajan aviopuoliso, lahjanantajaan suoraan alenevassa tai ylenevässä polvessa oleva sukulainen (lapsi/vanhempi) ja aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva sukulainen (aviopuolison lapsi). Aviopuolisona pidetään myös lahjanantajan kanssa avioliitonomaisessa olosuhteissa elävää henkilöä, joka on aikaisemmin ollut avioliitossa

lahjanantajan kanssa tai jolla on tai on ollut yhteinen lapsi lahjanantajan kanssa. Ottolapset ja ottovanhemmat ovat verotuksellisesti samassa asemassa kuin biologiset sukulaiset.

II. Muut sukulaiset ja vieraat.

(Lahjaverotus, verohallinnon julkaisu 2010)

Lahjasta suoritettava vero määräytyy 1.1.2009 alkaen seuraavien asteikkojen mukaan:

I veroluokka

Verotettavan osuuden arvo €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla €	Veroprosentti ylimenevästä osasta €
4 000- 17 000	100	7
17 000- 50 000	1010	10
50 000-	4310	13

II veroluokka

Verotettavan osuuden arvo €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla €	Veroprosentti ylimenevästä osasta €
4 000- 17 000	100	20
17 000- 50 000	2700	26
50 000-	11280	32

Kuva 2. Lahjaveroasteikko (Verohallinto)

Onnistuneen sukupolvenvaihdoksen avaintekijöitä ovat pitkä suunnittelu-aika ja oikea siirtohinnoittelu. Silloin, kun jatkaja löytyy omasta sukupolvesta, voidaan käyttää hyödyksi erilaisia tuloverotukseen sekä perintö- ja lahjaverotukseen liittyviä huojuksia. (Immonen & Lindgren 2006, s. 18)

3.1 Kaupan toteutumisen vaihtoehdot

- Kauppa käypään hintaan
- Lahjanluonteinen kauppa
- Kauppaa pidetään lahjanluonteisena, kun luovutushinta on enintään 75 % luovutetun omaisuuden käyvästä arvosta.
- Tai lahjanluonteinen kauppa, jossa kauppahinta on vähintään 50 % käyvästä hinnasta

- Kokonaan vastikkeeton luovutus eli lahja

3.2 Sukupolvenvaihdos perintönä

Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa paitsi yrittäjän elinaikana, myös yrittäjän kuoleman jälkeen perintö tai testamenttisaantona. Kuoleman jälkeen tapahtuva sukupolvenvaihdos on useimmiten ennakkoon suunnittelemaan tapahtuma, eikä perinnönjättäjä näin ollen voi olla varma, että yritystoiminta siirtyy perintönä juuri sille jälkeläiselle jolle hän sen ajatteli. Omaisuus saattaa myös pirstoutua useiden eri saajien kesken ja siten heikentää yrityksen johtamista ja tulosta. PerVL 55 §:n huojennuksen saaminen edellyttää, että saannon kohteena tulee olla vähintään 1/10 yrityksen varallisuudesta. Edellytyksen on täyttyvä jokaisessa erillisessä saannossa (PerVL 57 §).

Vaikka perilliset saisivatkin vainajan omaisuuden omistukseensa, tätä heidän omistustaan saattaa rasittaa myös lesken hallintaoikeus, jolloin omaisuuden tuotot menevät kokonaisuudessaan leskelle (Siikarla 2001, s. 54). Perilliset eivät näin ollen saa perimäänsä osuuteen PerVL 55 §:n huojennuksia, koska perilliset eivät harjoita yritystoimintaa omaan lukuunsa.

Kuolinpesästä tulevien osuuksien saajat jaetaan kahteen veroluokkaan

I. Perinnönjättäjän aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen, aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen sekä perinnönjättäjän kihlakumppani, jolle annetaan perintökaaren 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettu avustus. Aviopuolisona pidetään myös perinnönjättäjän kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää henkilöä, joka on aikaisemmin ollut avioliitossa perinnönjättäjän kanssa tai jolla on tai on ollut yhteinen lapsi perinnönjättäjän kanssa. Ottolapset ja -vanhemmat ovat verotuksellisesti samassa asemassa biologisten sukulaisten kanssa.

II. Muut sukulaiset ja vieraat.

.

Perintövero määräytyy perityn omaisuuden arvon ja sukulaisuussuhteen nojalla seuraavasti:

Perinnöstä suoritettava vero määräytyy 1.1.2009 alkaen seuraavien asteikkojen mukaan:

I veroluokka

Verotettavan osuuden arvo €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla €	Veroprosentti ylimenevästä osasta €
20 000- 40 000	100	7
40 000- 60 000	1500	10
60 000-	3500	13

II veroluokka

Verotettavan osuuden arvo €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla €	Veroprosentti ylimenevästä osasta €
20 000- 40 000	100	20
40 000- 60 000	4100	26
60 000-	9300	32

Kuva 3. Perintöveroasteikko (Verohallinto)

Vaikka perintövero on edullisempaa sen saajalle, perintöveroon liittyvät siviili-oikeudelliset toimenpiteet, kuten ositukset ja perinnönjaot saattavat vaarantaa ja hankaloittaa yritystoiminnan jatkuvuutta. Elinaikana tehdyt luovutustoimenpiteet on helpoin ratkaisu siirtää yritys seuraavalle sukupolvelle. Sovellettaessa näihin sukupolvenvaihdos huojennus säännöksiä, lahjaverokaan ei muodostu kohtuuttomaksi yrityksen jatkajalle.

3.3 Sukupolvenvaihdos huojennukseen oikeutetut verovelvolliset

Huojennussäännöksen tarkoituksena on lieventää sukupolvenvaihdokseen liittyviä veroseuraamuksia eikä huojennukseen oikeutettuja tahoja ole rajoitettu sukulaisuussuhteen perusteella. Huojennus voidaan siis myöntää sekä perilliselle että vieraalle. Tämä on ainakin periaatteessa ristiriidassa PerVL:n veroluokkaperusteisiin perustuvan verotuksen jakaantumismääräysten ja TVL:n vastaavien huojennussäännösten kanssa. KHO:n ratkaisuissa on nähtävissä, että huojennusedun voi saada myös juridinen henkilö vaikka huojennussäännöksiä

säädettäessä niitä tarkoitettiin sovellettavaksi vain fyysisiin henkilöihin. (Puro-
nen 2008, s. 558)

3.4 Sukupolvenvaihdos yhtiöosuuden kaupalla

Tavallisesti sukupolvenvaihdos toteutetaan niin, että jatkaja ostaa yrityksen omistuksen. Kaupan kohteena ovat avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiöosuudet. Kommandiittiyhtiössä kauppa kohdistuu ainakin vastuunalaisten yhtiömiesten yhtiöosuuksiin, mutta myös äänetön yhtiömies voi luovuttaa osuutensa yhtiössä. Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (AKYL) ensimmäisen luvun mukaan yhtiösopimuksen muutos on pätevä vain, jos kaikki yhtiömiehet ovat muutoksesta yksimielisiä. Myös yhtiöosuuden tai sen osan luovutus on vailla vaikutusta yhtiötä kohtaan, jolleivät kaikki yhtiömiehet anna luovutukselle suostumustaan. Yhtiöosuus- ja osakekauppa ovat oikeudelliselta luonteeltaan irtaimen omaisuuden kauppaa. Yhtiöosuuksien kaupassa myyjänä on omistaja. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 29)

PerVL 55 §:n mukaan kun luovutuksen kohteena on yritys tai osa siitä, voidaan soveltaa lahjaveron huojennusta. Yrityksen osalla tarkoitetaan vähintään kymmenen prosentin yrityksen omistamiseen oikeuttavista osuuksista. Suhteellista osuutta laskettaessa on otettava huomioon myös äänettömän yhtiömiehen pääomapanos. Eli vastuunalaisen yhtiömiehen yhtiösopimuksen mukainen kymmenen prosentin osuus yhtiön varoihin saattaa jäädä alle kymmenen prosentin, kun siitä vähennetään äänettömän yhtiömiehen pääomapanos. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 29)

3.4.1 Luovutusvoitto

Osuuksien myyntiä pidetään verotuksessa luovutuksena. Myyntihinnasta vähennetään hankintahinta ja myynnin kulut, jolloin erotuksesta varoitetaan luovutusvoittoa 28 %. Myyjän eli luovuttajan tuloverotuksessa kaupasta voi seurata luovutusvoiton verotus, koska luovutusvoitto on TVL 45§:n mukaan ve-

ronalaista pääomatuloa. Luonnollisen henkilön tai kuolinpesän saama omaisuuden luovutusvoitto ei ole veronalaista tuloa, jos verovuonna luovutetun omaisuuden yhteenlasketut luovutushinnat ovat enintään 1000 euroa. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 32)

3.4.2 Hankintameno- oletama

Kun luopuja on luonnollinen henkilö tai kuolinpesä ja kohde on ollut luopujan omistuksessa yli kymmenen vuotta, voidaan hankintahinnan ja myynnin kulu- jen sijaan käyttää ns. hankintameno- oletamaa joka on 40 % ja alle 10 omis- tuksessa 20 %. Hankintameno- oletamaa käytetään silloin, kun todellinen hankintameno myyntikuluineen on pienempi kuin käytettävä hankintameno- oletama. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 29)

TVL 47 §:n mukaan vastikkeetta saadun omaisuuden hankintamenoksi katso- taan perintö- ja lahjaverotuksessa käytetty verotusarvo. Lahjaksi saadun omaisuuden hankintameno lasketaan lahjoittajan hankintamenosta tai hankin- tameno- olettamasta riippuen kuinka kauan lahjoituksesta on kulunut aikaa.

Avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden hankintameno- on laske- taan edellisten lisäksi yhtiömiehen yksityistilin positiivinen saldo eli silloin kun yhtiömiehen yksityisotot ylittävät hänen vuotuisten sijoitusten ja voitto- osuuk- sien määrän, lisäksi otetaan huomioon yhtiömiehelle kuuluva osuus yhtiön kuluvan tilikauden voittovaroista. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 29)

3.4.3 Luovutusvoiton huojuus

Tuloverolain 48§:ssä on sukupolvenvaihdoksia koskeva erityissäännös, jonka soveltuessa luovutusvoitto on verovapaata tuloa, jos kaikki seuraavat edelly- tykset täyttyvät:

- henkilöyhtiön osuuksista myydään vähintään 10 %

- myyjä on omistanut osuudet vähintään 10 vuotta, johon voidaan laskea mukaan myös edellisen omistajan omistusaika, jos osuudet on saatu tältä lahjana tai perintönä. Muutoin omistusaika lasketaan yhtiösopimuksen tekemisestä.
- ostajana on, joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa myyjän lapsi, rintaperillinen tai myyjän sisar, veli, sisarpuoli tai velipuoli. Lapsi voi olla myös puolison lapsi tai myyjän tai hänen puolisonsa ottolapsi tai kasvattilapsi.

Verotuskäytännössä lainkohdan sananmuotoa on tulkittu kuitenkin siten, että kymmenen prosentin omistusosuusvaatimus ei koske avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön osuutta, jolloin myös tämän alle jäävä osuus voi olla varovapaan sukupolvenvaihdoksen kohteena. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010)

Ostajalle eli luovutuksensaajalle yhtiöosuuden kauppa ei aiheuta välittömiä tuloveroseuraamuksia, paitsi tilanteessa, jossa kauppahinta on niin alhainen, että ostaja joutuu maksamaan PerVL 18.3 §:n perusteella lahjaveroa.

3.4.4 Huojennuksen menettäminen

Sukupolvenvaihdos huojennus menetetään, jos luovutuksensaaja luovuttaa pääosan eli yli puolet yhtiöosuudesta, ennen kuin viisi vuotta on kulunut saannosta. Huojennuksen menettäminen lasketaan jatkoluovutuksen luovutusvoiton laskemisen yhteydessä korotettuna 20 prosentilla. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 38)

3.5 Substanssikauppa

Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa vastikkeellisena myös niin, että jatkaja ostaa liiketoiminnan lisäksi siihen sitoutuneen omaisuuden, kuten koneet, laitteet, kaluston, varaston, sopimuskannan ja muun vastaavan liikeomaisuuden.

Kauppaan liittyy olennaisesti myös liikearvo, eli yrityksen tulevaan toimintaan liittyvät tulonodotukset. Substanssikaupassa myyjänä on yritys eli kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö tai avoin yhtiö. Kauppa tehdään yleensä substanssikauppana silloin, kun jatkajalla ja luopujalla ei ole mitään sukulaisuussuhteita. Substanssikauppa on oikeudelliselta luonteeltaan irtaimen omaisuuden kauppa irtaimen omaisuuden osalta ja kiinteistönkauppa kiinteän omaisuuden osalta. Yhtiöosuuden käyvän arvon määrittämisessä sovelletaan Verohallinnon ohjetta varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa (ArvL). (Verohallinnon ohje 746/36/2009, s. 37)

3.6 Lahja

Yhtiöosuuden kaupan sijaan yritystoiminnasta luopuva voi lahjoittaa yhtiöosuuden vastikkeetta yritystoiminnan jatkajalle. Lahjan tunnusmerkkinä siviilioikeudellisessa kirjallisuudessa on yleensä pidetty sitä, että lahjan pitää olennaisesti vähentää antajan varallisuutta ja lisätä saajan varallisuutta sekä sitä, että varallisuutta siirtyy vastikkeetta henkilöltä toiselle vapaaehtoisella luovutuksella. (Koiranen 2000, s. 85)

PerVL 18.3 §:n mukaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen ero katsotaan lahjaksi, mikäli vastike on enintään kolme neljäsosaa käyvästä hinnasta. Lähtökohtana kauppaa tehtäessä tulee arvioida myytävän yrityksen käypä arvo. Käyvän arvon määrittely on tärkeää, vaikka sitä ei käytettäisikään kauppahintana. Sukulaisten välisissä kaupoissa kauppahintana käytetään usein käypää arvoa alhaisempaa hintaa. Tällöin kannattaa miettiä kauppahinnaksi sellainen arvo, ettei alihintaisuus johda lahjaverotukseen. (Ossa 2006, s. 259)

Verotuksen kannalta oleellista on myös vaatimus lahjoitustahdosta (Immonen & Lindgren 2006, 91). Vastikkeettomissa luovutuksissa eivät tule sovellettaviksi luovutusvoittoa koskevat säännökset. Lahjansaajan on kuitenkin suoritettava lahjaksi saamastaan yhtiöosuudesta lahjaveroa, joka määräytyy lahjoitetun yhtiöosuuden käyvän arvon perusteella. Lahjalle on ominaista, että varallisuutta siirtyy lahjan antajalta lahjansaajalle, lahjoituksen kohteella pitää olla myös varallisuusarvoa. Lahjalupauslain (LahjaL) 1§:n mukaan irtaimen omaisuuden

lahjana pidetään myös lahjanlupausta, joka on tehty lahjakirjassa. Velvollisuus suorittaa lahjaveroa alkaa siitä, kun lahjansaaja on saanut haltuunsa lahjan. (Immonen & Lindgren 2006, s. 92)

3.6.1 Verovapaat lahjat

Lahjaveroa ei suoriteta lahjasta jonka arvo on alle 4000 euroa, kuitenkin niin, että jos lahjansaaja saa kolmen vuoden aikana samalta antajalta useampia lahjoja ja niiden yhteisarvo nousee vähintään 4000 euroon, on näistä suoritettava veroa. Lahjan vastaanottaja voi kuitenkin vastaanottaa alle 4000 € lahjan verovapaasti useammalta eri henkilöltä. Kumpikin vanhempi voi lahjoittaa erikseen lapselleen alle 4000 € lahjan kolmen vuoden välein. Summa laskeetaan aina henkilökohtaisesti lahjan antajalta lahjan saajalle. Velvollisuus suorittaa lahjaveroa alkaa PerVL 20§:n mukaan, kun lahjansaaja on saanut lahjan haltuunsa.

Lahjaveroilmoitus on aina annettava, kun lahjan arvo on 4 000 euroa tai enemmän. Lahjaveroilmoitus on annettava myös silloin, jos on saanut samalta antajalta kolmen vuoden kuluessa muita lahjoja ja lahjojen yhteenlaskettu arvo nousee 4 000 euroon.

(Puronen 2008, s. 320; Koironen 2000, s. 85)

3.6.2 Suosiolahja

Perinnönjättäjä voi määrätä, että lahja ei ole enakkoperintö, mutta sitä hän ei voi määrätä että lahja ei olisi suosiolahja. Lahjanantajalla on ollut suosimistarkoitus, jos hän on antanut vain yhdelle lapsistaan huomattavan omaisuuden, kuten yrityksen ja määrännyt samalla, ettei lahjaa tule ottaa huomioon ennakko perintönä. Tällöin perinnönjättäjän voidaan katsoa suosineen yhtä lasta toisen kustannuksella ja jäämistöön voidaan tehdä laskennallinen lisäys silloin, kun katsotaan, että kyseessä on suosimistarkoitus. Suosiolahja voi olla lahja tai lahjanluonteinen kauppa. Lahjanluonteisessa kaupassa maksettu

vastike vähennetään myydyn omaisuuden käyvästä arvosta ja erotus otetaan huomioon suosiolahjana joko kokonaan tai osittain.

(Lakari & Engblom 2009, s. 18- 19)

3.6.3 Ennakkoperintö

Ennakkoperinnöstä on säädetty perintökaaren (PK) 6 luvussa. Säännöksen lähtökohtana on turvata perillisille samanlainen asema, riippumatta siitä saavatko he perintöosuutensa ennakkoperintönä vai perinnönjättäjän kuollessa. Perinnön eli lahjan määrä lisätään kuolinpesän jäämistöön jolloin muut perilliset saavat hyvityksen tätä kautta. Lahja lasketaan yleensä ennakkoperinnöksi, mutta lahjanantaja voi kuitenkin pätevällä tavalla määrätä, ettei perillisen saamaa lahjaa tule ottaa huomioon ennakkoperintönä jaettaessa aikanaan perinnönjättäjän jäämistöä. Erityisesti lahjana tai lahjanluonteisella kaupalla toteutettavissa sukupolvenvaihdosluovutuksissa, tämä mahdollisuus tulee ottaa huomioon, jotta lahjoittajan kuolema ei myöhemmin aiheuttaisi yritystoiminnan jatkajalle ylivoimaisia taloudellisia rasitteita ja jopa vaarantaisi yritystoiminnan jatkuvuuden. (Immonen & Lindgren 2006, s. 92- 93)

3.6.4 Aviovarallisuus

Yleinen periaate aviovarallisuusjärjestelmässä on se, että kumpikin puoliso omistaa sen mitä hänellä oli avioliittoon mennessään ja sen mitä hän hankkii tai saa avioliiton aikana. Nimiperiaatteen mukaan omaisuus kuuluu sille puolisolalle, jonka nimiin se on hankittu. Jos jostakin irtaimesta omaisuudesta ei voida näyttää, kummalle puolisoista se kuuluu, sen katsotaan kuuluvan yhteisesti molemmille. Omistaja ilmenee yleensä kauppakirjasta tai rekisteristä, johon omistajuus on merkitty.

(Koiranen 2000, s. 87)

Luopujalla voi olla huoli siitä, mitä yritykselle tapahtuu, jos hänen rintaperillensä aikanaan eroaa puolisostaan. Luopuja voi halutessaan edellyttää, että

perheyhtiön omistus rajataan pois miniän tai vävyn ulottuvilta avioehtosopimuksella. Puolisolla ei myöskään ole avio-oikeutta lahjana tai testamenttina saatuun omaisuuteen, jos lahjan antaja tai testamentin tekijä on niin määrännyt. (Koiranen 2000, s. 87)

Avioliitolla on merkittävä vaikutus aviopuolisoiden omaisuussuhteisiin. Kummallakin puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen, mikäli sitä ei ole avioehdolla muutettu. Pääsääntäisesti puolisoilla on avio-oikeus kaikkeen toistensa omaisuuteen ja se toteutuu vasta avioliiton päättyessä suoritettavassa osituksessa. Osituslaskelmaa tehtäessä otetaan huomioon normaalin omaisuuden lisäksi myös yritysvarallisuus, riippumatta siitä onko omaisuus hankittu avioliiton aikana vai sitä ennen.

Kun avioliitto päättyy eroon tai toisen kuolemaan, enemmän omistava puoliso joutuu maksamaan tasinkoa toiselle osapuolelle niin paljon, että kummallakin on yhtä paljon varallisuutta. Eli omaisuus jaetaan puoliksi, jollei avioehtosopimuksella ole toisin määrätty. (Lakari & Engblom 2009, s. 19- 21; Koiranen 2000, s. 87)

Jos avioehto ei ole, niin tasingon maksaminen toiselle osapuolelle voi pahimmassa tapauksessa nousta jopa puoleen yrityksen nettovarallisuudesta ja se voi yhtiömiehen osalta vaarantaa liiketoiminnan jatkumisen. (Lakari & Engblom 2009, s. 21)

3.7 Lahjanluonteinen kauppa

Kun sukupolvenvaihdos tehdään sukulaisten kesken, myynti tapahtuu usein käypää arvoa alempaan hintaan. Myynnistä voi aiheutua tuloverotuksen lisäksi veroseuraamuksia myös lahjaverotuksessa. Jos luovutus on lahjanluonteinen eli kauppahinta on enintään $\frac{3}{4}$ yhtiöosuuden käyvästä arvosta, ostajan on lähtökohtaisesti suoritettava lahjaveroa. Lahjanluonteisessa kaupassa lahjaksi katsotaan luovutetun yhtiöosuuden käyvän arvon ja kauppahintana suoritettun vastikkeen erotus. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 35)

3.7.1 Lahjaveron huojenus

Perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaan lahjana tai lahjanluonteisella kaupalla saaduista osakkeista maksettava lahjaveron voidaan jättää panematta maksuun osittain tai kokonaan.

Osittaisen huojenuksen saamisen edellytykset:

- veronalaiseen saantoon sisältyy yritys tai sen osa eli vähintään kymmenen prosenttia yrityksen omistamiseen oikeutavista osakkeista
- luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa lahjana saadussa yrityksessä
- huojenettavan veron määrä on yli 850 euroa.

Täyden huojenuksen saamisen edellytykset:

- luovutuksen kohteena on yritys tai sen osa
- luovutuksensaaja jatkaa yritystoimintaa lahjana saamaansa yrityksessä
- luovutuksensaaja maksaa vastiketta yli 50 % yhtiöosuuden käyvästä arvosta.

Huojenuksen saamisen edellytyksenä on aina pyyntö verohallinnolle ennen lahjaverotuksen toimittamista.

(Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 35)

3.7.2 Lahjaverohuojenuksen menettäminen

Lahjaverohuojenus menetetään jos verovelvollinen luovuttaa pääosan eli yli puolet yhtiöosuudesta ennen kuin viisi vuotta on kulunut lahjaverotuksen toimittamis päivästä. Huojennettu määrä laitetaan maksuun korotettuna 20 prosentilla. Huojennusta ei kuitenkaan panna maksuun jos yritystoiminta joudutaan lopettamaan konkurssin, pakkohuutokaupan, pakkolunastuksen, osituk-

sen, sairauden, kuoleman, kannattamattomuuden tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi.

Luovutuksen saajan pitää tehdä jatkoluovutusta koskeva ilmoitus Verohallinnolle kolmen kuukauden kuluessa omaisuuden luovuttamisesta. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 38)

3.7.3 Huojennuksen laskeminen ja sukupolvenvaihdosarvo

Huojennuksen laskemisessa lahjoitetulle tai lahjanluonteiselle yhtiöosuudelle lasketaan käyvän arvon lisäksi ns. sukupolvenvaihdosarvo (SPV- arvo). Huojennetun lahjaveron määrä lasketaan joko käyvästä arvosta lasketun veron ja spv- arvosta lasketun veron erotus tai käyvästä arvosta lasketun veron ja 850 euron erotus. Lahjasta jää maksettavaksi yhtiöosuuden spv- arvosta laskettava lahjaveroa vastaava määrä tai kuitenkin vähintään 850 euroa. (Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 37)

3.8 Ennakkotieto ja ennakkoratkaisu

Järkevä sukupolvenvaihdossuunnittelu lähtee siitä, että yritysvarallisuutta pyritään siirtämään yrittäjän elinaikana hänen itsensä suunnittelemana. Tällöin on tärkeää tietää ennakolta, miten verottaja arvioi siirrettävän omaisuuden arvon.

Verotusmenettelyssä annetun lain (VML) 85 §:n mukaan tulo- ja varallisuusverotuksessa voidaan saada sitova ennakkokannanotto kahdella eri tavalla, joko ennakkotieto toimivaltaiselta verovirastolta tai ennakkoratkaisu keskusverolautakunnalta (KVL). Veroviraston ennakkotieto tarkoittaa sitä, että verovirasto ilmoittaa sitovasti ennalta, miten se tulee toimittamaan verotuksen kyseisessä tapauksessa, jos ennakkotietoon vedotaan.

Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisussa annetaan sitova ohje siitä, miten verotus verovirastossa toimittaa, jos ennakkotietoon vedotaan. Vaihtoehdot

ovat toisensa poissulkevia niin, että keskusverolautakunta ei voi tutkia asiaa, jos verovirasto on jo antanut ennakkotiedon ja päinvastoin. (Immonen & Lindgren 2006, s. 28).

Ennakkotieto annetaan määräajaksi, enintään verovuodelle, joka päättyy viimeistään ennakkotiedon antamista seuraavan kalenterivuoden aikana. Toimenpiteet tuleekin toteuttaa 1,5-2 vuoden kuluessa ennakkotiedon saamisesta. Ennakkotietoa kannattaa hakea tapauksessa, jossa voi tulla kyseeseen peiteltyyn osingon tai veronkierron riski, sekä erilaisissa arvostuskysymyksissä. (Immonen & Lindgren 2006, s. 28- 29)

3.9 Lahjaverotuksen ennakkoratkaisu

PerVL:n 39 § mukaan verovirasto voi kirjallisesta hakemuksesta antaa perintö- tai lahjaveroa koskevan ennakkoratkaisun. Lahjaverosta ennakkoratkaisua voi hakea sekä luovutuksensaaja että luovuttaja. Esimerkiksi, jos suunnittelee yhtiöosuuksien lahjoittamista, voi hakea verottajalta sitovaa ennakkopäätöstä. Verottaja toteaa onko luovutuksesta suoritettava lahjaveroa ja millä perusteella vero määrätään. Lahjaveron laskemisessa otetaan huomioon myös muut mahdolliset kolmen vuoden aikana lahjoitetut lahjat. Ennakkotiedot käsitellään verottajalla kiireellisenä ja ennakkotieto annetaan yleensä kolmen kuukauden sisällä. (Siikarla 2001, s. 347)

4.0 Esimerkkejä lahjaverosta

Kommandiittiyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen osuuden käypä arvo

Substanssiarvo

Saantoajankohtaa lähinnä päättyneen tilikauden vahvistettu tase oikaistuna sekä vähennettynä äänettömän yhtiömiehen panoksella

177 800 €

Tuottoarvo

Kolmen viimeksi päättyneen tilikauden oikaistut nettotuotot pää omittamalla 15 prosentin laskentakorkokantaa käyttäen sekä vähennettynä äänettömän yhtiömiehen panoksella

168 346 €

Koska substanssiarvo ylittää tuottoarvon, vastuunalaisen yhtiömiehen osuuden käypänä arvona on pidettävä substanssiarvoa, eli

177 800 €

Arvostuslainmukainen arvo. Vähennettynä äänettömän yhtiömiehen panoksella.

28 730 €.

Kommandiittiyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen osuuden luovutuksen neljä eri vaihtoehtoa ja niistä aiheutuvat lahjaveroseuraamukset, huomioiden sukupolvenvaihdon perusteella myönnettävät huojennukset.

1. Lahja
2. Lahjaluonteinen kauppa, vastikkeet < 50 % käyvästä arvosta
3. Lahjaluonteinen kauppa, vastikkeet > 50 % käyvästä arvosta
4. Kauppa, vastikkeet > 75

1. Lahja

Yhtiöosuuden käypä arvo	177 800 €	lahjavero 1 veroluokan	20 924 €
-------------------------	-----------	------------------------	----------

		mukaan	
ArVL:n mukainen arvo 40 %:sti	11 492 €	lahjavero 1 veroluokan mukaan	618 €
I Erotus 20 924 € - 618 €			20 306 €
II Erotus 20 924 € - 850 €			20 074 €

Erotuksista pienempi jätetään maksuun panematta PerVL 55.3 §:n perusteella, jolloin maksuun pantavaksi veron määräksi tulee $20\,924\text{ €} - 20\,074\text{ €} = 850\text{ €}$.

2. Lahjaluonteinen kauppa, vastikkeet < 50 % käyvästä arvosta

Yhtiöosuuden käypä arvo	177 800 €		
Suoritettava vastike	- <u>65 000 €</u>		
Lahjan arvo	112 800 €	lahjavero 1 veroluokan mukaan	12 474 €
ArVL:n mukainen arvo 40 %:sti, josta lahjan suuruutta vastaava suhteellinen osuus 63,44 %	7 290 €	lahjavero 1 veroluokan mukaan	324 €
I Erotus 12 474 € - 324 €			12 150 €
II Erotus 12 474 € - 850 €			11 624 €

Erotuksista pienempi jätetään maksuun panematta PerVL 55.3 §:n perusteella, jolloin maksuun pantavaksi veron määräksi tulee $12\,474\text{ €} - 11\,624\text{ €} = 850\text{ €}$.

3. Lahjaluonteinen kauppa, vastikkeet > 50 % käyvästä arvosta

Yhtiöosuuden käypä arvo	177 800 €		
-------------------------	-----------	--	--

Suoritettava vastike	- <u>90 000 €</u>		
Lahjan arvo	87 800 €	lahjavero 1 veroluokan mukaan	9 224 €

Koska suoritettava vastike on enemmän kuin 50 prosenttia luovutettavan varallisuuden käyvästä arvosta, lahjavero jätetään maksuun panematta.

PerVL 56 §:n mukaista maksuajan pidennystä ei sovelleta yllä oleviin maksuun pantaviin veroihin niiden jäädessä alle 1 700 euron.

4. Kauppa, vastikkeet > 75

Yhtiöosuuden käypä arvo	177 800 €		
Suoritettava vastike	134 000 €	(75,36 % käyvästä arvosta)	

Ei muodostu lahjaa PerVL 18.3 §:n perusteella.

(<http://prosentti.vero.fi/Vero.Pela.Laskuri/EtusivuLahjavero.aspx>)

Tavoitteena onnistuneelle sukupolvenvaihdokselle voidaankin nähdä kokonaisverojen minimointi sukupolvenvaihdosprosessin aikana.

4. YRTITYSVARALLISUUS

Avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden luovutustilanteissa sovelletaan yhtiömiehen tuloverotuksessa luovutusvoiton laskemista koskevia säännöksiä.

4.1 Yhtiöosuuden käypä arvo

Verotuksessa käypä arvo eli todennäköinen luovutushinta määritetään ensisijaisesti vertailuluovutuksien perusteella eli vastaavista kohteista maksettujen kauppahintojen perusteella. Yhtiöosuuksien osalta vertailuhintojen käyttö on kuitenkin epätavallista, koska yhtiöosuudet eivät ole yleensä vapaasti luovutettavia eikä niin ollen vertailuluovutuksia ole tehty. Lähtökohtaisesti yhtiöosuu- den arvo lasketaan lahjaverotuksessa yhtiön substanssi- ja tuottoarvon mukaan.

Yhtiömiehen osuus määräytyy lähtökohtaisesti yhtiösopimuksen perusteella. Kommandiittiyhtiön äänettömällä yhtiömiehillä on yleensä oikeus yhtiön varoihin vain sijoittamallaan pääoman määrällä ja vastuunalaisten yhtiömiesten oikeudet määräytyvät suhteellisina osuuksina jäljelle jäävään nettovarallisuuden yhtiössä. Avoimessa yhtiössä yhtiöosuuksien käypä arvo lasketaan jakamalla yhtiön käypä arvo yhtiömiesten varallisuusosuuksien mukaan. (Verohallinnon ohje 746/36/2009, s. 1)

4.2 Substanssiarvo

Kaupan kohteena voi jossain tapauksessa olla järkevää myydä vain yhtiön substanssi eli yrityksen liikeomaisuus. Kauppahinta on tällöin yritystuloa myyjäyhtiölle, eikä yhtiömiehen henkilökohtaista tuloa. Kaupan kohteena substanssikaupassa voi olla yhtiön rakennuksia, koneita, kalustoa, patenteja, tavaramerkkejä, asiakasrekisterejä ja liikearvoa. Substanssikaupan etuna on se, että ostaja saa yleensä hankintamenon poistokelpoiseksi ja kaupan rahoituskulut vähennyskelpoiseksi sekä myyjäyhtiön vastuut eivät siirry rasitteena ostajalle, jollei toisin sovita. (Koiranen 2000, s. 77)

Substanssiarvo saadaan, kun yhtiön kaikkiin tulolähteisiin kuuluvista varoista vähennetään yhtiön kaikkien tulolähteiden velat.

- Velat ja varat arvostetaan käypään arvoon, joka määritetään tasearvon tai jonkin muun käytettävissä olevan tiedon perusteella.

- Jos yrityksen velat ovat suuremmat kuin varat, yrityksellä ei ole substanssiarvoa eli sen laskennallinen arvo on nolla ja varat ylittävä velkojen määrä otetaan huomioon käypää arvoa pienentävänä tekijänä.

(Verohallinnon ohje, 57/349/2010, s. 37)

4.3 Tuottoarvo

Tuottoarvon laskennassa käytetään yhtiön kolmen viimeisimmän tilinpäätöksen mukaisia oikaistuja tuloksia, jotka pää omitetaan yleensä 15 prosentin korkokannalla.

- Jos yrityksen vuositulosten keskiarvoksi saadaan negatiivinen luku, yrityksellä ei ole tuottoarvoa eli sen laskennallinen arvo on nolla.
- Jos tuottoarvo on suurempi, kuin substanssiarvo, käypä arvo määräytyy tuottoarvon ja substanssiarvon keskiarvon mukaan. Jos substanssiarvo on suurempi tai yhtä suuri kuin tuottoarvo, niin käypä arvo on yhtiön substanssiarvon määrä.

(Verohallinnon ohje 330/349/2010, s. 12)

4.4 Esimerkki käyvän arvon laskemisesta

Kolmen viimeisen vuoden tulokset ovat 80 000€, 120 000 € ja 100 000€. Keskiarvo näistä on 100 000€. Kun keskiarvo pääomitetaan 15 %:n korkokannalla saadaan yrityksen tuottoarvoksi 667 000€($100\,000 / 0,15$).

Yrityksen substanssiarvo lasketaan varojen ja velkojen erotuksena siten, että varat ja velat oikaistaan käypien arvojen mukaisesti. Esimerkkiyrityksen substanssiarvo on 133 000€.

Koska tuottoarvo 667 000 € ylittää substanssiarvon 133 000€, pidetään yrityksen käypänä arvona tuottoarvon ja substanssiarvon keskiarvoa. Verohallituk-

sen ohjeen mukaan käypä arvo on näin laskien $667\,000\text{€} + 133\,000\text{€} / 2 = 400\,000\text{€}$.

(Lakari & Engblom 2009, s. 56)

4.5 Velkavastuut ja vakuudet

Yrityksen velkatilanteen selvittäminen on osapuolten kannalta tärkeää. Luopujan ja jatkajan on otettava huomioon yrittäjän henkilökohtainen vastuu yrityksen veloista ja velvoitteista. Osapuolet pyrkivät yleensä siihen, että ainakin myyjä vapautuu vastaamasta yrityksen velvoitteista asianosaisten kesken. Luopuja ei kuitenkaan välttämättä vapaudu vastuusta, elleivät velkojat tähän nimenomaisesti suostu. Luopuvan yrittäjän on itse varmistettava, että hänet vapautetaan velka- ja takausvastuista, samoin kuin vakuuksien vapautuminen on huomioitava.

(Yrittäjä, kuka jatkaa työtäsi 2004, s. 10)

5. YRITYKSEN VALMISTAMINEN SUKUPOLVENVAIHDOKSEEN

5.1 Taseen valmisteleminen

Sukupolvenvaihdoksen suunnitteluvaiheessa on järkevää kiinnittää huomiota yrityksen varallisuuteen, ennen kaikkea sellaiseen liiketoiminnan ulkopuoliseen varallisuuteen, joita jatkajan ei kannata ostaa. Jatkajan ei kannata yleensä ostaa muuta kuin liiketoiminnassa tarvittava omaisuus. Yhtiömiehet voivat siirtää yhtiöstä omaisuutta yksityiskäyttöön yksityisottoina ja näin pienentää yhtiömiesosuuden arvoa. Tarkoitus on välttää tilannetta, jossa jatkaja joutuisi ostamaan ns. ”rahaa rahalla” ja kauppahinta kauppahinta muodostuisi täten tarpeettoman korkeaksi.

Omaisuuksien siirrot on suunniteltava hyvin tarpeettomien veroseuraamusten välttämiseksi. Kauppahintaa voidaan alentaa esimerkiksi jättämällä yrityksen

omistuksessa oleva kiinteistö sukupolvenvaihdoksen ulkopuolelle. Yrittäjä voi ottaa kiinteistön yksityisottona itselleen ennen yhtiöosuuden luovuttamista. Tämä mahdollistaa myös sen, että luopuja voi vuokrata tilat jatkajalle. (Yrittäjä, kuka jatkaa työtäsi 2004, s. 10)

Kun avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiömies ottaa kiinteistön yksityisottona yhtiöstä ja vuokraa sen yhtiölle, saa hän pääomatuloa vuokran muodossa. Yhtiön ulkopuolelle jätetyn omaisuuden on oltava arvoltaan ja laadultaan sellainen, ettei tasejatkuvuuden periaate vaarannu. Kiinteistön jättämisestä yrityskaupan ulkopuolelle voi olla myös veroseuraamuksia EVL 51§:n mukaan. (Juote & Ukkola 1998, s. 90)

Elinkeinoyhtymän liikevarallisuutta voidaan pienentää ennen yrityskauppaa yksityisottoina. Yhtiön substanssiarvoa voidaan pienentää siten, että yhtiömies ottaa yksityisnostoin itselleen sellaisia varallisuuseriä yhtiöstä, jotka eivät ole yrityskaupassa ostajan liiketoiminnan kannalta oleellista omaisuutta. Näin kauppahintaa saadaan putoamaan jopa huomattava määrä. Yksityisottojen määrä on kuitenkin suunniteltava tarkkaan juuri ennen yhtiöosuuksien myyntiä jotta vältetään verotuksellisilta yllätyksiltä. (Tenhunen & Werner 1997, s. 75)

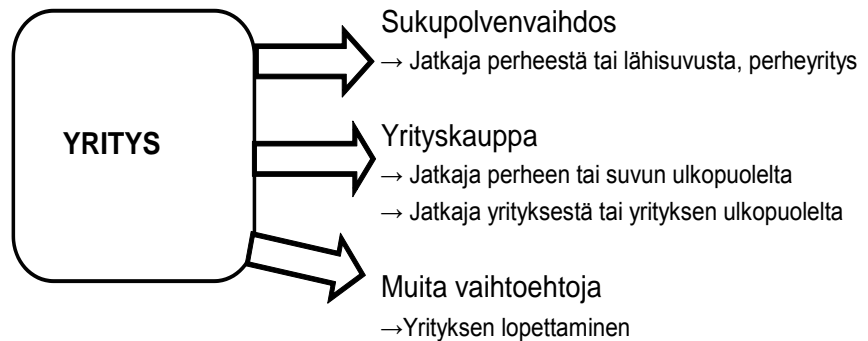
Yksityinen liikkeen- tai ammatinharjoittaja voi ottaa yrityksestään vapaasti rahaa yksityisottoina. Yksityisotot eivät ole varon alaista tuloa yrittäjälle. Yksityisottojen pitäisi kuitenkin vastata enintään sitä voittoa, jonka yritystoiminta on tuottanut. Jos yksityisotot ylittävät yritystoiminnan tuottaman voiton, muodostuu yritykselle negatiivinen oma pääoma. Verotuksessa tulkitaan, että yritys on joutunut ottamaan velkaa yksityisottojen rahoittamiseksi, eivätkä velat ja niiden korot tältä osin kohdistu elinkeinotoimintaan. (Verohallituksen julkaisu, uuden yrittäjän vero-opas 2007, s. 30)

Oikeus- ja verotuskäytännössä on yleensä hyväksytty, että yhtiön liiketoiminnassa ollut kiinteistö tai toimitilahuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet ovat jätetty yhtiökaupan ulkopuolelle. Samoin on hyväksytty jätettäväksi liike-

toimintaan kuuluvaa muuta varallisuutta, ja irtainta omaisuutta, kuten liiketoiminnan käytössä ollut auto.

(Järvenoja 2003, s. 420)

5.2 Liiketoiminnan siirron toteuttamisvaihtoehdot

Kuva 4. Liiketoiminnan siirron toteuttamisvaihtoehtoja. (Heinonen 2005, s. 23)

Koska sukupolvenvaihdokselle on erittäin tärkeää suunnitella se huolellisesti, tutkitaan sukupolvenvaihdossuunnitelman pääkohtia. Valmistautuminen vaihdokseen on tärkeää, joten tutkin miten jatkaja ja luopuja voivat vaihdokseen varautua ja kuinka henkilöstöä ja yritystä valmistellaan vaihdokseen. Kappaleessa tutkitaan myös eri toteuttamisvaihtoehtoja.

Ensisijaisesti paras ratkaisu olisi se, että perheestä tai lähisuvusta löytyisi ha lukkaita jatkajia liiketoiminnalle. Sukupolvenvaihdoksella tarkoitetaan liiketoiminnan ja omistajuuden siirtymistä perheenjäsenille tai lähisuvun jäsenille joko omistajan elinaikana tai sen jälkeen. Sukupolvenvaihdos on aina yksilöllinen tapahtuma, eikä yhtä oikeata tapaa ole sen toteuttamiseen. Yrityksen jatkaminen on elinkeinoelämän, yrityksen ja työntekijöiden kannalta paras vaihtoehto.

(Heinonen 2005, s. 23)

Yrittäjällä on useita eri vaihtoehtoja toteuttaa sukupolvenvaihdos. Yrittäjällä on mahdollisuus siirtyä sivuun joko kokonaan tai osittain. Yrittäjän pohdittavaksi jää myös:

- aikataulun laatiminen
- suunnitelman tekeminen
- siirtykö omistajuus lahjana, lahjanluonteisena kauppana vai liiketoimintakauppana
- juridiset kysymykset; rahoitus, verotus

(Heinonen 2005, s. 50)

Kauppa voidaan toteuttaa myös yrityskauppana, jolloin jatkaja tulee suvun ulkopuolelta. Tällöin sopivia jatkajaehdokkaita voi löytyä yrityksen henkilökunnasta tai yrityksen ulkopuolisista asiakkaista, kilpailijoista, kilpailijoiden avainhenkilöistä, alihankkijoista tai muista yrityksen sidosryhmistä. (Heinonen 2005, s. 25)

Osaamisen, suhteiden ja verkostojen siirto luopujalta jatkajalle on osoittautunut haasteelliseksi ja elintärkeäksi sukupolvenvaihdoksessa. Perheen ja lähi-suvun lisäksi omistajanvaihdos koskettaa myös yrityksen henkilöstöä, asiakkaita, rahoittajia ja kilpailijoita. Jatkajan rooli yrityksen sukupolvenvaihdoksessa on hyvin merkittävä. Hyvin usein jatkaja on toiminut jo pitkään yrityksessä ennen varsinaista vallanvaihtoa. Kun jatkajalla on sukulaisuussuhde luopujan kanssa, on myös yrityksen keskuudessa tietty mielikuva jatkajasta sukupolvenvaihdoksen alkaessa ja onkin tärkeää millaisen roolimielikuvan jatkaja saa. Luottamuksellinen ilmapiiri ja avoin keskustelu antavat parhaan pohjan tulevalle vallanvaihdolle. (Laukkanen 1994, s. 66; Heinonen 2005, s. 42)

Luopujalla on yleensä runsaasti ns. hiljaista tietoa, jonka siirtyminen vaatii aikaa. Yrittäjä on kokemuksen kautta oppinut tiettyjä pelisääntöjä ja toimintatapoja, joiden tunteminen mahdollistaa alalla toimimisen. Kaikki nämä tiedot ovat tärkeitä jatkajalle yrityksen menestyksellisen liiketoiminnan jatkamisessa. (Heinonen 2005, s. 43)

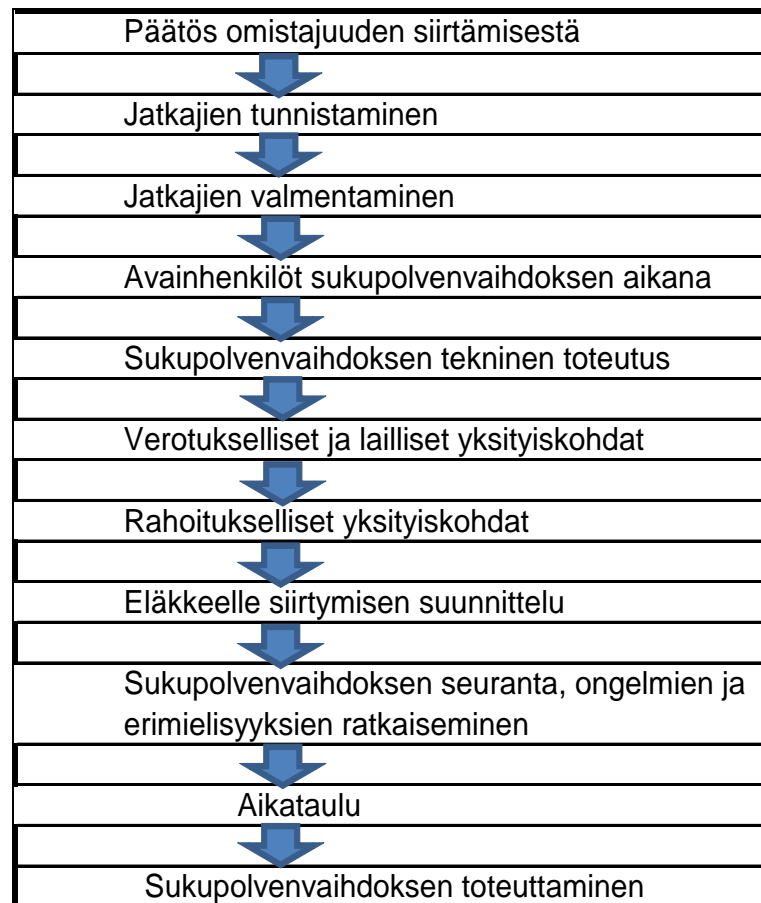
Yritystoiminnan lopettaminen saattaa joskus olla ainoa vaihtoehto, jos esimerkiksi yrityksen taloudellinen tila on huono tai sen tulevaisuuden näkymät yrityksen jatkamiseen eivät kannusta jatkajia. Yrityksen lopettaminen merkitsee elämäntyön menettämistä, työpaikkojen menettämistä sekä suurta määrää käytännön osaamista. (Heinonen 2005, s. 23)

Sukupolvenvaihdokseen ja johtajuuden siirtoon vaikuttavat merkittävästi kolme tekijää: luopujan elämäntilanne, jatkajan tausta ja heidän välinen luottamus-suhte. Luopujan elämäntilanne vaikuttaa merkittävästi sukupolvenvaihdokseen käytettävään aikaan ja suunnitteluun. Luopujan elämäntyön tulos yhdistyy hänen henkilökohtaisen elämänsä ja vanhemmuuden työn tuloksiin. Luopujan haaveet ja odotukset siitä, miten yritystä tulisi jatkaa, voi tuoda mukanaan haasteita sukupolvenvaihdokseen. Luopujalla on usein myös hyvin tunteenomainen suhtautuminen yritykseensä. Luopujan pitäisi kyetä kunnioittamaan jatkajan mielipiteitä ja näkemyksiä ja antaa tilaa niille. Luopuminen saattaa olla sitä vaikeampaa mitä myöhemmäksi luopuminen jätetään. Loppukädessä jatkajan onnistuminen merkitsee myös luopujan onnistumista. (Kuusisto & Kuusisto 2008, s. 48- 53)

6. SUKUPOLVENVAIHDOKSEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTTAMINEN

Sukupolvenvaihdos prosessi alkaa yrittäjän halusta luopua yrityksestä. Tämän päätöksen jälkeen voidaan aloittaa varsinainen suunnittelu ja toteuttaminen, joka kestää keskimäärin viidestä kymmeneen vuoteen.

6.1 Sukupolvenvaihdoksen toteuttamisen kaavio

Kuva 5. Etenemisvaiheet sukupolvenvaihdoksen toteuttamisessa. (Heinonen 2005, s. 25)

Heinosen mukaan sukupolvenvaihdokseen tuli käyttää viidestä kymmeneen vuoteen aikaa. Onnistunut sukupolvenvaihdos on monivaiheinen prosessi, joka vaatii pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta. Jokaisessa yrityksessä tilanne on selvitettävä erikseen ja mietittävä parhaat mahdolliset keinot sen toteuttamiseksi. (Immonen & Lindgren 2006, s. 15)

Yrityksen luovutus on kahden kauppa, jossa yrityksen jatkajan rooli on merkittävä. Jatkajan tulee olla halunsa lisäksi taloudellisesti vakaalla pohjalla kyetäkseen teknisesti jatkamaan yritystoimintaa. Toimialan tuntemus, hyvä osaaminen, vahva sitoutuminen, kyky tulla toimeen erilaisten sidosryhmien kanssa, kuten asiakkaat ja henkilökuntaa, ovat tärkeitä ominaisuuksia uudelle yrittäjälle. (Yrittäjä, kuka jatkaa työtäsi 2004)

Suunnitelmalliseen sukupolvenvaihdokseen kuuluu myös jälkipolven kasvataminen ja valmentaminen tuleviin johtotehtäviin. Valmentaminen voi tapahtua työssä oppimisen kautta tai liikkeenjohdon koulutuksella. Riittävä asiantuntemus, kuten liikkeenjohtajan oikeudet ja velvollisuudet perheyhtiötä ja sen sidosryhmiä kohtaan ovat tärkeitä asioita ymmärtää. (Koiranen 2000, s. 59)

Sukupolvenvaihdosta suunniteltaessa pitää miettiä sitä, miten ostajan ja myyjän verokohtelu voidaan vaihdoksen yhteydessä optimoida. Kun kauppahintaan ei kohdistu tarpeetonta verotusta, on ostajan ja myyjän helpompi päästä yksimielisyyteen kaupan hinnasta. Verotus vaikuttaa myös osaltaan sukupolvenvaihdoksen toteuttamisajankohtaan ja siihen millä aikataululla omistajanvaihdos voidaan toteuttaa.

(Yrittäjä, kuka jatkaa työtäsi 2004, s. 9)

Avainhenkilöiden sitouttaminen, osaava ja vahvasti yritykseen sitoutunut henkilöstö on yrityksen parasta pääomaa. Ammattitaitoisen henkilöstön pysyminen yrityksen palveluksessa on sekä uuden yrittäjän, että yritystoiminnasta luopuvan yrittäjän etu. Niinpä henkilöstön informoimiseen ja keskusteluun henkilökunnan kanssa kannattaa uhrata aikaa ja vaivaa. Yrittäjä voi myös vapaaehtoisten eläkevakuutusten avulla kannustaa ja sitouttaa henkilöstöään ennen ja jälkeen sukupolvenvaihdoksen.

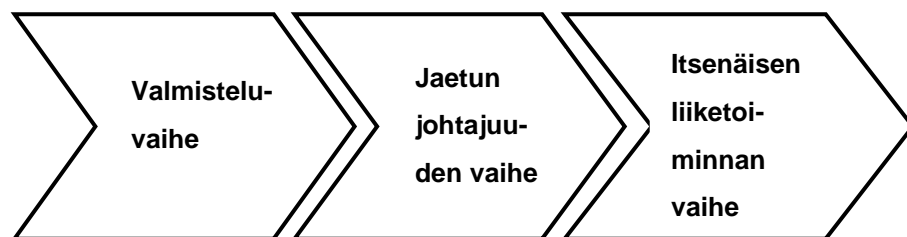
(Yrittäjä, kuka jatkaa työtäsi 2004, s. 5)

Yrittäjän tulisi olla tarkka siitä, kenen kanssa hän puhuu luopumisajatuksistaan. Mikäli tieto yrittäjän ajatuksista ja suunnitelmista kantautuu henkilökunnan korviin tahattomasti, voi seurauksena olla se, että henkilökunta kokee tilanteen pelottavana ja tulevaisuuden epävarmana. Tällaisessa tilanteessa yrittäjän on reagoitava tilanteeseen kiireellisesti ja annettava henkilökunnalle avointa tietoa suunnitelmista, jotta henkilökunta säilyttää uskonsa yrityksen tulevaisuuteen ja liiketoiminnan jatkuvuuteen. (Kuusisto & Kuusisto 2008, s. 15)

6.2 Johtajuuden siirto

Onnistuneessa sukupolvenvaihdoksessa on kyse onnistuneesta johtajuuden siirrosta.

Sukupolvenvaihdos on prosessi, jossa yrittäjä luopuu elämäntyöstään siten, että hänen taloudellinen asema pyritään turvaamaan vaihdoksen jälkeen samalla, kun jatkaja tekee päätöksen sitoutumisestaan yritykseen tuleviksi vuosiksi eteenpäin. (Immonen & Lindgren 2006, s. 17)

Kuva 6. Sukupolvenvaihdoksen vaiheet. (Kuusisto & Kuusisto 2008, s. 14)

Luopujan on ensin tehtävä päätös vetovastuun siirtämisestä jatkajalle. Päätöksen pitäisi perustua yrityksen liiketoiminnan tarpeisiin ja huomioida samalla myös yrittäjän henkilökohtaiset tarpeet ja elämäntilanne. Sukupolvenvaihdoksen johtaminen on myös eri vaiheisiin liittyvien muutostilanteiden johtamista, johon liittyy hyvin vahvasti myös yrityskulttuuri ja sen muuttuminen. Valmisteluvaiheessa osapuolet tutustuvat toisiinsa, luopuja ja jatkaja pyrkivät vastaamaan muutosvastarintaan parhaansa mukaan.

(Kuusisto & Kuusisto 2008, s. 69)

Jaetun johtajuuden aikana luopuja ja jatkaja jakavat yrityksen johtajuuden keskenään. Alkuvaiheessa johtajuus keskittyy enemmän luopujalle ja jakson lopussa johtajuus siirtyy kokonaan jatkajalle. Tässä vaiheessa muutoksen vaikutukset ovat suurimmillaan yrityksessä. Organisaatio on emotionaalisessa tilassa ja uuden johtajan kulttuuri yrityksessä alkaa jo näkyä. (Kuusisto & Kuusisto 2008, s. 69)

Yksinkertaisimmillaan sukupolvenvaihdoksen tarkoituksena on siirtää yritystoiminta seuraavalle sukupolvelle nykyisen johtajan ikääntyessä. Luopujan tulisi tunnistaa jo hyvissä ajoin tarve sukupolvenvaihdoksen aloitukselle, jotta johtajuuden siirto sujuisi ongelmitta. Yrittäjälle jää riittävästi aikaa totutella ajatukseen, kun tarve osataan tunnistaa ajoissa.

Itsenäisen liiketoimintavaiheen alkaessa johtajuus pitäisi olla jo täysin jatkajan hallinnassa. Luopujan rooli tässä vaiheessa on enää mentorointi. Jatkaja alkaa kokea itsensä vähitellen vastuulliseksi johtajaksi ja organisaatio alkaa löytää uuden muotonsa uudelleen. Tästä alkaa uusi taival yrityksessä. Uusi johtaja jatkaa nyt yritystä omalla tyyllillään vanhan yrittäjän siirtyessä sivuun. (Kuusisto & Kuusisto 2008, s. 68- 69)

7. YHTEENVETO

Työn tavoitteena oli selvittää mitä sukupolvenvaihdos tarkoittaa ja mitä vaiheita sukupolvenvaihdosprosessi sisältää kokonaisuudessaan. Sukupolvenvaihdos on järkevää toteuttaa lahjana tai lahjanluonteisella kaupalla, silloin kun jatkaja löytyy lähisuvusta ja kauppana silloin, kun jatkajaa ei löydy perheen sisältä tai lähisuvusta. Perintö ja testamentti ovat vaihtoehdot yrittäjän kuollessa. Yritys toiminnan lopettaminen kannattaa vain silloin, kun yritystoiminnan jatkaminen näyttää epätoivoiselta.

Sukupolvenvaihdos on ajankohtainen aihe, joka koskettaa jopa 27 prosenttia yrityksistä tulevan viiden vuoden aikana. Onnistunut sukupolvenvaihdos on monivaiheinen prosessi jonka suunnittelu kannattaa aloittaa jo varhaisessa vaiheessa ennen toteutusta, jopa viisi vuotta aiemmin.

On tärkeää miettiä syvällisesti eri vaihtoehtoja suunnitelman toteutumiseen, niin verotuksen kuin yrityksen varallisuuteen liittyen. Jatkajan ei kannata yleensä ostaa muuta kuin liiketoiminnassa tarvittava omaisuus. Yhtiömiesten kannattaa suunnitella yritysvarallisuuteen liittyvät toimenpiteet jo hyvissä ajoin. Yhtiömiehet voivat siirtää yhtiöstä omaisuutta yksityiskäyttöön yksityisottona

ja näin pienentää yhtiömiesosuuden arvoa. Yksityisottojen määrä on kuitenkin suunniteltava tarkkaan juuri ennen yhtiöosuuksien myyntiä, jotta vältetään verotuksellisilta yllätyksiltä.

Luovutus voidaan tehdä kerralla joko kauppana, lahjana, lahjanluonteisena kauppana tai vaihtona. Sekä etukäteen tehtyjen suunnitelmien pohjalta, se voidaan toteuttaa myös useamman luovutuksen sarjana.

Sukulaisten kesken tehtävissä kaupoissa käytetään tavallisesti pienempiä kauppahintoja, lahjoituksia tai lahjanluonteisia kauppoja ja tiettyjen edellytysten täytyessä sukupolvenvaihdoksessa on saavutettavissa verohuojennuksia.

Yritysvarallisuuden siirtoa sukupolvelta toiselle on kevennetty perintö- ja lahjaverotuksessa huojennussäännösten avulla. Huojennussäännösten tarkoituksena on lieventää sukupolvenvaihdokseen liittyviä veroseuraamuksia eikä huojennukseen oikeutettuja tahoja ole rajoitettu myöskään sukulaisuussuhteen perusteella. Huojennus voidaan siis myöntää sekä perilliselle että vieraalle. Nämä kevennykset auttavat perheyrittäjiä kannattavan toiminnan jatkamiseen yrittäjän jäädessä eläkkeelle ja näin ollen myös monien työpaikkojen jatkuvuus pystytään turvaamaan.

Olen tutkinut työssäni sukupolvenvaihdokseen liittyvää lahjaverotuksellista näkökulmaa. Olen selventänyt myös esimerkeillä lahjaveron suuruutta pienen kommandiittiyhtiön luovutuksen tapauksissa. Sovellettaessa sukupolvenvaihdos huojennus säännöksiä, lahjaverotus ei muodostu kohtuuttomaksi yrityksen jatkajalle.

Sukupolvenvaihdos on lisäksi monipuolinen juridinen tapahtuma, johon liittyy monenlaisia rahoitus- ja henkilökysymyksiä. Luopujalla liittyy usein hyvin paljon tunnetta yritystoiminnan luopumiseen, suuret tunnekuohut ovat hyvin tavallisia prosessissa, joten ne kannattaa huomioida osaksi sitä.

Sukupolvenvaihdos voidaan jättää myös perinnön varaan. Vaikka perintövero on edullisempaa sen saajalle, perintösaanto on usein työläämpi jakaa perillisille liittyen siviilioikeudellisiin toimenpiteisiin, kuten pesänjakoon. Niistä aiheutu-

vat mahdolliset perintöriidat saattavat myös aiheuttaa hankaluuksia selvittäessä yritystoiminnan jatkuvuutta. Elinaikana tehdyt luovutustoimenpiteet on helpoin ratkaisu siirtää yritys seuraavalle sukupolvelle.

Tämän teoria osuuden pohjalta voisin jatkaa tutkielmaani todellisen yrityksen näkökulmasta ja syventää teoriaa käytännön tasolle. Pohtisin laajemmalti eri vaihtoehtoja yhtiöomaisuuden ja varallisuuden sekä verotuksen kannalta.

LÄHDELUETTELO

Heinonen, J. 2005. Yrityksen sukupolven- ja omistajanvaihdos.

Helsinki: Tietosanoma Oy

Immonen, R. 2008. Yritysjärjestelyt. 4., uudistettu painos. Helsinki: Kariston Kirjapaino Oy.

Immonen, R. & Lindgren, J. 2006. Onnistunut sukupolvenvaihdos. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy

Juote, T. & Ukkola, O. 1998. Yrityksen luovutus ja yritysmuodon muutokset. Helsinki: Oy Edita Ab

Järvenoja, M. 2003. Yritysjärjestelyjen verotus. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Koiranen, M. 2000. Juuret ja siivet - perheyrityksen sukupolvenvaihdos. Helsinki: Oy Edita Ab.

Kuusisto, M-E. & Kuusisto, T. 2008. Johtaja vaihtuu - sukupolvenvaihdoksen kriittiset tekijät. Hämeenlinna: Karisto

Lakari, T. & Engblom, A. 2009. Käytännön sukupolvenvaihdos. Yritysrakenteet ja verotus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Laukkanen, S. 1994. Sukupolven vaihdos perheyrityksessä – Inhimillinen näkökulma. Tampereen teknillinen korkeakoulu. Teollisuustalouden tutkimusraportteja 3/94.

Ossa, J. 2006. Myyntivoittoverotus käytännössä. Juva: WS Bookwell Oy.

Puronen, P. 2008. Perintö- ja lahjaverotus. 9., uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Räbinä, T. & Nykänen, P. 2006. Yksityishenkilöiden luovutusvoittojen verotus. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Siikarla, P. 2001. Onnistunut yrityskauppa ja sukupolvenvaihdos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tenhunen, L. & Werner, R. 1997. Yrityskaupan käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Verohallinnon julkaisu. Yrittäjä, kuka jatkaa työtäsi? 2004. Uusi kivipaino Oy. TE- keskus, Nordea, Ilmarinen, Verohallitus

SÄHKÖISET JULKAISUT

Euroopan unionin virallinen lehti, Pk- yritysten uusi määritelmä.

[Viitattu 11.11.2010]

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_fi.pdf

Finnvera omistajavaihdosten rahoittajana. [Viitattu 21.11.2010]

Saatavaissa: <http://www.finnvera.fi/fin/Uutiset/Finnvera-omistajanvaihdosten-rahoittajana>

Perheyritysten liitto. Mikä on perheyritys.[Viitattu 1.11.2010]

Saatavissa: http://perheyritystenliitto.fi/mika_on_perheyritys.67.html

Perintöverotus, Verohallinnon julkaisu 35.10 1.3.2010

[Viitattu 21.11.2010]

Saatavissa: <http://www.vero.fi/download.asp?id=6471;53634>

Työllisyys korostaa perheyritysten merkitystä kansantaloudelle. [Viitattu 20.10.2010]

Saatavissa: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=3587>

Verohallinnon ohje. Lahjaverolaskuri. [Viitattu 19.10.2010]

Saatavissa: <http://prosentti.vero.fi/Vero.Pela.Laskuri/EtusivuLahjavero.aspx>

Verohallinnon ohje. Lahjaverotaulukko. [Viitattu 20.10.2010]

Saatavissa: <http://www.vero.fi/nc/doc/download.asp?id=6476;1335621>

Verohallinnon ohje. Perintöverotaulukko. [Viitattu 21.11.2010]

Saatavissa: <http://www.vero.fi/download.asp?id=6475;1237207>

Verohallituksen julkaisu 49.07 /2007

Uuden yrittäjän vero-opas

[Viitattu 10.11.2010]

Saatavissa: <http://www.vero.fi/download.asp?id=1874;875661>

Verohallinnon ohje Dnro 746/36/2009, 2.10.2009

Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa

[Viitattu 26.10.2010].

Saatavissa: <http://www.vero.fi/download.asp?id=7460;496194>

Verohallinnon ohje Dnro 330/349/2010

Yhtiöosuuden luovutus tuloverotuksessa ja lahjaverotuksessa

[Viitattu 26.10.2010]

Saatavissa: <http://www.vero.fi/download.asp?id=7806;232501>

Verohallinnon ohje Dnro 57/349/2010 17.3.2010

Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa

[Viitattu 28.10.2010]

Saatavissa: <http://www.vero.fi/download.asp?id=7715;582836>

KAAVIOLUETTELO

Kuva 1. Perheyritys järjestelmänä
(Heinonen 2005, Koironen 2000)

Kuva 2. Lahjaveroasteikko
(Verohallinto)

Kuva 3. Perintöveroasteikko
(Verohallinto)

Kuva 4. Liiketoiminnan siirron toteuttamisvaihtoehtoja.
(Heinonen 2005)

Kuva 5. Sukupolvenvaihdoksen toteuttamisen etenemis-vaiheet.
(Heinonen 2005)

Kuva 6. Sukupolvenvaihdoksen vaiheet.
(Kuusisto & Kuusisto 2008)

LYHENTEET

AKYL	Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389
ArvL	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 22.12.2005/1142
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360
KVL	Keskusverolautakunta
LahjaL	Lahjalupauslaki 1947/625
MK	Maakaari 1995/540
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378
PK	Perintökaari 5.2.1965/40
Spv-arvo	Perintö- ja lahjaverotuksen sukupolvenvaihdoshuojennuksessa käytettävä arvo, joka vastaa 40 prosenttia arvostamislain (ArvL) mukaan lasketusta yritysvarallisuuden arvosta.
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
VVL	Varallisuusverolaki 1992/1537